

Poetikadan eleştiriye akademiden şiire

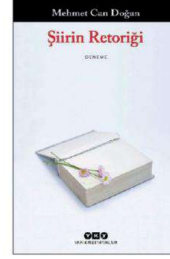
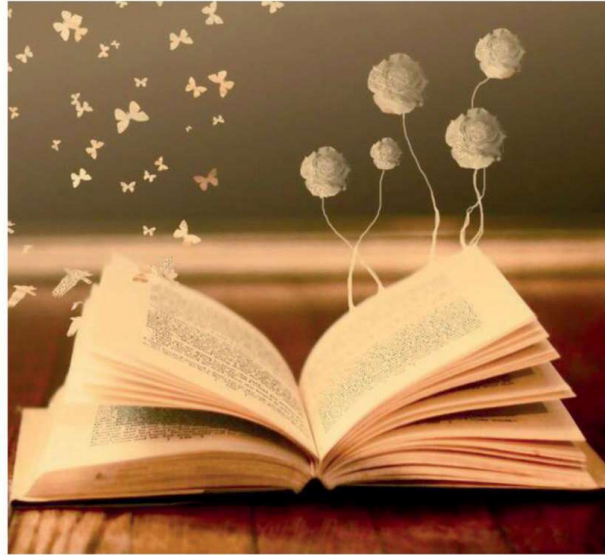
ERDEM DÖNMEZ

Mehmet Can Doğan, Şiirin Retoriği adlı kitabında daha çok modern şiirin poetik olanaklarını tartışsa da şiiri tarihsel ve kültürel bağlamından kopartmadan geleneğin yüklediği sorumlulukla ele alır. Öncelikle şiirin ahenk, biçim, görünüş gibi yapısal sorunların gündeme getiren yazar, yapılan bir şey olarak gördüğü şiirin ancak belli bir biçimde varlık kazanacağını vurgular.

Poetik metinler, bir şairin şiiri nasıl ve niçin yazdığını açıklama çabasında olan yardımcı kaynaklardır. Modern Türk şiirinin oluşumundan itibaren Ahmet Haşim, Orhan Veli, Necip Fazıl Kısakürek, Asaf Halet Çelebi, Cemal Süreya, Sezai Karakoç, Behçet Necatigil, İsmet Özel gibi şairler şiirlerinin poetik temellerini ortaya koyan metinler kaleme almışlar; şiirin kuruluşuna ve şiirde biçim, mana, dil, ritim ve fikrin yerine dair görüşlerini beyan etmişlerdir. Yakın dönem şiirimizde ise Ali K. Metin, Hakan Arslanbenzer, Hayriye Ünal gibi şairler de yeni şiir anlayışları geliştirerek modern poetikalar gündeme getirmişler, şiirdeki hareketliliği ve yeni anlayışları ortaya koyarak tartışma ortamını canlı tutmayı sağlamışlardır. Buna göre şiirdeki canlılığın poetik metinler üzerinde sürdürülen tartışmalarla sağlandığını söylemek mümkündür. Her ne kadar şiiri kavramanın en iyi yolu şiir okumaktan geçse de bu tür yan metinlerin şiirin dünyasına girme noktasında değeri yadsınamaz. Mehmet Can Doğan'ın Şiirin Retoriği başlığı altında topladığı poetik yazıları da şiire çok boyutlu yaklaşan denemelerden oluşmaktadır. Burada yazar; şair, eleştirmen ve akademisyen kimliğiyle şiire dair sorunları enine boyuna tartışmakta, 2000'li yıllardan itibaren kitschleşme eğilimindeki Türk şiirine derinlikli bir poetik metin kazandırmaktadır. "Ufuk Yazılar" ve "Ufuk Sorular" şeklinde iki ayrı bölüme ayrılan kitapta ilk olarak şiirin ses, yapı, anlam, duygu, düşünce, ilham, gelenek, dil, din, siyaset, müzik, sinema, kültür ve tarih ile ilişkisi geniş bir çerçevede ele alınırken ikinci kısımda şairle çeşitli dergilerde şiir üzerine yapılan söyleşiler bir araya getirilmiştir.

EDEBİYAT YOKKEN ŞİİR VARDI

Mehmet Can Doğan kitaptaki denemelerinde daha çok modern şiirin poetik olanaklarını tartışsa da şiiri tarihsel ve kültürel bağlamından kopartmadan geleneğin yüklediği sorumlulukla ele alır. Öncelikle şiirin ahenk, biçim, görünüş gibi yapısal sorunların gündeme getiren yazar, yapılan bir şey olarak gördüğü şiirin ancak belli bir biçimde varlık kazanacağını vurgular. Bu bağlamda dili söze dönüştüren ses anlamı hazırlar, derinleştirir, çeldirir ve yeniden inşa eder. Çalışmada klasik ve modern şiirdeki ses tekrarlarının anlamla ilişkisinin tarihsel süreçte nasıl değiştiği değerlendirilirken şiirin her ne şartta olursa olsun dille ilgili bir problem

Şiirin Retoriği

Mehmet Can

Doğan

YKY

2022

207 sayfa.

olduğu vurgulanır. Bu bağlamda klasik şiir okumalarına da modern bir perspektifle yeni yaklaşımlar getiren yazar, teorik savunularını mümkün olduğunca örnekler üzerinden açıklamayı ihmal etmez. Bu örnekleri seçerken modern şiirin öncesine de gider, kanonik sınırları aşar. Böylelikle iddia edilen görüşler, poetik metinlerde fazla karşılaşılmayan uygulama ve örnekler sayesinde sağlam bir zemine oturtulmaya çalışılır. Bu bağlamda şiir, tarihsel farklılıklar göz önünde bulundurularak kopuşlardan çok süreklilik çizgisinde değerlendirilir. Yazar ayrıca şiiri şiirle açıklayarak, hatta kendi şiirlerini açıklama çabasına girerek imaj ve mecazların, sesteki bükülmelerin, dildeki estetik dönüşümün, somuttan soyuta evrilmenin nasıl gerçekleştiğini, kısacası şiirin oluşum ve gelişim sürecini ortaya koyarken okuyucuyu bir şiirin oluşum sürecine şahit tutar.

YASADIĞIMA İNANMAK İÇİN ŞİİR YAZIYORUM

Kitaptaki deneme ve söyleşilerin bütününe bakıldığında Mehmet Can Doğan için şiirin bir varoluş meselesi olduğu anlaşılır. Bu varoluş şiiri şairiyle bütünleştirmenin yanı sıra tarihsel, kültürel ve geleneksel bir sorumluluk olarak da genişler. Diğer çalışmalarında da şairlerin nasıl ve neden şiir yazdığını sürekli gündeminde tutan, süreli yayınlarda kazı yapmak gibi büyük bir gayreti ısrarla sürdüren yazar, kendi deyimleriyle akademi ile edebiyat dünyası arasında köprü vazifesi olmaya gayret eder. Doğan, Şiirin Retoriği'nde poetik görüşlerini çok yönlü olarak tartışırken eleştirmen kimliğini de dikkatlerden uzak tutmaz. Özellikle şiir eleştirilerini gündeme getiren denemelerinde eleştiri ile tanıtım yazıları arasındaki farkı vurgular ve eleştirmede bulunması gereken vasıfları sıralar. Yine "Şiirin Kiç'i" başlıklı eleştirel denemesinde de görüldüğü üzere güncel şiirin tıkanmalarını örnekler üzerinden yorumlayan yazar, geleneksel sorumluluğu taşımayan, şiiri tözden öteye götüremeyen ve birtakım ses oyunlarıyla soyutlamadan, seçme-birleştirme eksneninden, imaj ve mecaz arayışından uzak şiir anlayışlarını eleştirir. O, şiiri dil merkezli gelişen, tarihten ve kültürden beslenen ve şairiyle bütünleşen bir sorumluluk alanı olarak değerlendirir. Kitapta bir şiirin oluşumundan doğuş anına, gelişiminden tamamlan(ama) masına, kitaplaşma sürecinden yüklendiği sosyal, kültürel ve estetik misyona uzanan değerlendirmelerle şairin şiirle kurduğu ontik bağı okuyucunun dikkatine sunulur. Şiirin Retoriği'nde eleştirmen ve akademisyen bir şair, her üç disiplinin sorumluluğunu ve entelektüel alanını bir araya getirerek şiiri geniş bir ölçekte değerlendirme imkânı sunar. Çalışma bu halıyla şiire yolu düşen her okura uzun soluklu bir uğrak yeri olma özelliği taşır.